

Викликають повагу у респондентів такі особистісні якості: почуття гумору, комунікабельність, толерантність, терплячість, відповідальність, доброзичливість, організованість, дисциплінованість, виваженість, вихованість, інтелігентність, культура мовлення, дотримання норм етикету.

Характеризуючи емоційну сфера викладача, учасники опитування називають: привітну посмішку, гарний настрій, уміння керувати емоціями, стриманість, життєрадісність, позитивна налаштованість, оптимізм.

Узагальнення отриманих відповідей призвело до виокремлення аспектів діяльності та поведінки викладача, які утворюють негативний імідж:

- неналежний зовнішній вигляд: неохайний зовнішній вигляд (брудний одяг і взуття); відсутність смаку та власного стилю в одязі; недоречне вбрання; одяг, що не відповідає віку; екстравагантний одяг; строкатість або безбарвність одягу, багато зайвих деталей; відсутність зачіски та манікюру, завеликі прикраси, неприємний запах (тютюну);

- вади спілкування: надмірна балакучість, невміння слухати, схильність до штампів, догм і рутини; брак педагогічної майстерності, повчальна манера мовлення, категоричність, владність, формалізм під час спілкування з колегами та студентами; агресія по відношенню до студентів, придушення студентських ініціатив, фамільярність, грубість, злість, пихатість, байдужість;

- непрофесійне викладання: погане володіння матеріалом, низька кваліфікація, застарілість знань та методів викладання, невміння донести інформацію, небажання передати знання, мовні помилки під час викладу матеріалу;

- негативні риси характеру і поведінки: невихованість, прискіпливість, відсутність почуття гумору, нечесність, вульгарність, нудність, непривітність, невірноваженість, грубість, недоброзичливість, лицемірство, неорганізованість, недисциплінованість;

- наявність шкідливих звичок: тютюнопаління, вживання нецензурних слів і виразів, агресивність, конфліктність.

Таким чином, зважаючи на те, що більшість опитаних акцентують увагу на внутрішньому світі викладача, у останнього є необхідність постійного самовдосконалення – як особистого, так і професійного.

Перспективою подальших досліджень убачаємо в розробці та впровадженні методичних рекомендацій для викладачів закладів вищої освіти щодо формування їхнього позитивного іміджу.

УДК 378.015.31-054.62:17.022.1

Пономарьова А.А.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
ОСОБЛИВОСТІ МОРАЛЬНО-ВОЛЬОВОГО САМОВИХОВАННЯ
ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ПЕРШИХ КУРСІВ

У статті описується зміст поняття морально – вольового самовиховання іноземних студентів 1 курсіві. Автором розглядаються підходи до визначення процесу самовиховання. Самовиховання визначається як специфічний вид внутрішньої діяльності, націленої на вироблення вмінь, навичок, здібностей, якостей для її самоствердження і самореалізації в суспільстві. Представлено опис особливостей морально-вольового самовиховання іноземних студентів перших курсів українських ВНЗ. Виділені критерії успішної адаптації студентів першого курсу до навчання в умовах ВНЗ. Автором робиться акцент на недостатності

вивчення самовиховання моральних якостей у психолого-педагогічній літературі. Підкреслюється, що самовиховання є ресурсом розвитку у рамках освітнього процесу у ВНЗ.

Ключові слова: самовиховання, вольові якості, моральні якості, особистість, розвиток.

This article describes the content of the concept of moral - volitional self-education of foreign students 1 italics. The author considers approaches to determining the process of self-education. Self-education is defined as a specific type of internal activity aimed at developing skills, abilities, qualities for its self-affirmation and self-realization in society. The description of the features of moral-volitional self-education of foreign first-year students of Ukrainian universities is presented. Highlighted criteria for the successful adaptation of first-year students to study in a university. The author focuses on the inadequacy of the study of self-education of moral qualities in psychological and pedagogical literature. It is emphasized that self-education is a development resource in the framework of the educational process at the university.

Key words: self-education, strong-willed qualities, moral qualities, personality, development.

В данной статье описывается содержание понятия морально - волевого самовоспитания иностранных студентов 1 курсива. Автором рассматриваются подходы к определению процесса самовоспитания. Самовоспитания определяется как специфический вид внутренней деятельности, нацеленной на выработку умений, навыков, способностей, качеств для его самоутверждения и самореализации в обществе. Представлено описание особенностей морально-волевого самовоспитания иностранных студентов первых курсов украинских вузов. Выделенные критерии успешной адаптации студентов первого курса к обучению в условиях вуза. Автором делается акцент на недостаточности изучения самовоспитания нравственных качеств в психолого-педагогической литературе. Подчеркивается, что самовоспитание является ресурсом развития в рамках образовательного процесса в вузе.

Ключевые слова: самовоспитания, волевые качества, нравственные качества, личность, развитие.

Постановка проблеми. Останніми роками в Україні стрімко збільшується кількість іноземних студентів, для яких український ВНЗ стає не лише місцем здобуття професійної кваліфікації та вищої освіти, але й осередком особистісного розвитку, виховання, що здійснюється у процесі їхньої акультурації в іншомовному та інокультурному середовищі. Більшість студентів перших курсів, потрапляючи до нового культурно-мовного простору, стикаються із такими труднощами: 1) новими соціально-побутовими умовами; 2) новими культурними традиціями; 3) новою системою освіти. Для подолання труднощів культурно-мовної адаптації іноземним студентам необхідно залучати внутрішні морально-вольові резерви, які мають ґрунтуватися на принципах толерантності і які є основою морально-вольового самовиховання іноземних студентів перших курсів.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми виховання та самовиховання досліджено у працях І. Бех, О. Кочетова, В. Сухомлинського, розглянуто соціологічні та психологічні аспекти. Наукові розвідки про особливості виховання іноземних студентів зробили такі науковці, як О. Білик, С. Варава, І. Кушнір, І. Штеймільлер: описано шляхи культурної адаптації, формування моральної компетентності та створення педагогічного супроводу соціокультурної адаптації

іноземних студентів. Між іншим, залишаються недостатньо дослідженими проблеми морально-вольового самовиховання іноземних студентів перших курсів, що й зумовлює актуальність цієї роботи.

Мета статті – опис особливостей морально-вольового самовиховання іноземних студентів перших курсів українських ВНЗ.

Основний виклад матеріалу. Під самовихованням розуміємо «діяльність, що ґрунтується на повазі особистості до себе та відповідності певним моральним нормам» [І. Бех, с. 18]. Важливою ознакою самовиховання є поєднання об'єкта і суб'єкта виховної роботи [В. Ягупов]. Морально-вольове самовиховання іноземних студентів перших курсів має ґрунтуватися, з одного боку, на розумінні морально-культурних цінностей нового для них середовища, а з іншого боку, на вольовій регуляції процесу їхньої соціокультурної та академічної адаптації. Розуміння та залучення до морально-культурних цінностей здійснюється під час вивчення іноземної мови (української), а розвиток навичок вольової регуляції адаптаційних процесів – під час виховання. Розглянемо зазначені процеси.

Мораль – теоретичне уявлення про стосунки в певному національному суспільстві відповідно до категорій «добро» / «зло». Моральна культура особистості містить досвід людства, який допомагає гідно поводитися у традиційних ситуаціях, а також творчі елементи свідомості: моральне розуміння, що допомагає вирішувати гідно проблемні ситуації. Поділяємо думку В.І. Лозової, що «моральна культура – найголовніший компонент духовного життя людини, який характеризує її досягнення в оволодінні основами моралі як сукупності принципів, вимог, норм, правил, які регулюють дії в усіх сферах її життя, у формуванні моральної свідомості, розвитку моральних почуттів, виробленні навичок моральної поведінки особистості» [6, с. 149]. З позиції педагогічної теорії процес морального виховання є сукупністю дій, спрямованих на оволодіння моральною культурою. Важливою при цьому є єдність морального виховання та самовиховання. Вважаємо, що особливістю морального виховання іноземних студентів перших курсів українських ВНЗ є здійснення такого виховання в процесі мовної підготовки, оскільки для них розвиток моральної культури може відбуватися лише під час міжкультурної комунікації засобами іноземної мови.

«Мовна освіта ґрунтується на таких загальнодидактичних та морально-культурних принципах: людиноцентризму, гуманізму, духотворчості; єдності навчання, розвитку й виховання; науковості; систематичності та послідовності; усвідомленості й доступності; наступності й перспективності; диференціації та індивідуалізації; зв'язку теорії з практикою; культуровідповідності; міждисциплінарності та ін.» [5, с. 161]. Мовна освіта набуває значущості формування та розвитку моральних якостей іноземних студентів, оскільки саме навчання мови дає «орієнтацію у розмаїтості людського життя» (соціальних стосунках, вікових рольових функціях комунікантів, ситуаціях спілкування тощо). <...> Завдання ефективної мовної освіти полягає в тому, щоб кожен міг реалізувати закладене в мові відповідно до своїх конкретних потреб і мовних ситуацій» [4, с. 28]. Отже, морально-вольове самовиховання іноземних студентів безпосередньо пов'язане з мотивацією саморозвитку за допомогою мовної освіти в країні навчання, у нашому випадку, засобами української як іноземної.

Означені процеси здійснюються у єдності із розвитком вольових якостей, які актуалізуються особливо в іноземних студентів перших курсів під час їхньої адаптації у країні навчання.

У кожного прибулого іноземного студента починається соціальна адаптація (активне пристосування індивіда до зміни середовища) і ресоціалізація (засвоєння особистістю нових знань, цінностей, ролей, навичок в умовах нової соціокультурної ситуації) [2, с. 3]. Соціокультурна адаптація відбувається як під час навчальної діяльності, так і в позааудиторних заходах. Найскладніший період адаптації припадає на перший рік навчання. Серед труднощів, із якими стикаються іноземні студенти, є об'єктивні (зумовлені новим змістом навчання, спілкування, взаємодії) та суб'єктивні (пов'язані з особливостями адаптанта: невпевненість, тривожність тощо). Деякі автори вказують і на педагогічні труднощі (недостатня розробленість теорії та практики навчально-виховного процесу, неготовність і навіть небажання деяких викладачів урахувувати вікові й індивідуальні особливості студентів) [3].

За твердженнями М.І. Вітківської та І.В. Троцук [1, с. 4], процес адаптації студентів-іноземців до нового мовного середовища містить такі етапи: по-перше, занурення до академічного (студентського) середовища; по-друге створення моделі особистої поведінки в новому культурно-мовному просторі; по-третє, подолання «мовного бар'єру». Для подолання окреслених перепон в іноземних студентів необхідно розвивати морально-вольові якості, які допоможуть у вольовій регуляції адаптації до навчання в українському ВНЗ і у подальшому морально-вольовому самовихованні.

Т. Цепеліна, О.О. Стягунова [7] виділяють такі критерії успішної адаптації студентів першого курсу до навчання в умовах ВНЗ:

- пізнавальний (дидактичний) – відповідність навчальних і професійних інтересів; стійка потреба у знаннях із фахових дисциплін; наявність певних знань із майбутньої професійної діяльності; порівняння попереднього досвіду спілкування з учасниками групи, функціонування у попередньому соціумі із теперішнім, із наявною системою ціннісних орієнтацій і установок;

- емоційний – стійке позитивне та зацікавлене ставлення до обраного фаху; позитивна оцінка нової групи, прийняття групових норм, в результаті чого відбувається поступова ідентифікація індивіда з цією групою;

- діяльнісний (чи практичний) – стійка потреба в діяльності, максимально наближеної до майбутньої професії; активна позиція при опануванні професійно значущих дисциплін; прийняття активної участі в житті студентського колективу;

- вольовий – упевненість як у подоланні труднощів, пов'язаних з оволодінням професійною діяльністю, так і у вирішенні проблемних ситуацій на соціальному і побутовому рівнях.

Серед вольових властивостей виокремлюють цілеспрямованість, наполегливість, ініціативність, самостійність, сміливість, рішучість, терплячість, витримка. Вольові властивості особистості зумовлюють окремі прояви вольової активності в різних ситуаціях комунікації [8, с. 544], що пов'язане з адаптацією іноземних студентів. Успішність адаптації залежить від морально-вольових якостей іноземного студента. Розвиваючи ці якості, можна прискорити адаптаційні процеси.

Отже, морально-вольове самовиховання іноземних студентів передбачає свідому діяльність суб'єкта цього процесу з удосконалення свого розуміння моральних цінностей іноземної (української) культури та саморозвиток умінь вольового регулювання комунікативних та міжособистісних проблем, з якими іноземний студент стикається на початку навчання в українському ВНЗ.

Висновки. Таким чином, серед особливостей морально-вольового самовиховання іноземних студентів перших курсів українських ВНЗ можна виокремити такі: 1) морально-вольове самовиховання актуального для нашого дослідження контингенту здійснюється під час навчання української мови як іноземної шляхом залучення до нових культурних цінностей під час міжкультурної комунікації; 2) морально-вольове самовиховання є необхідним в умовах соціокультурної та академічної адаптації іноземних студентів з метою вольового регулювання проблемних комунікативних ситуацій та подолання міжкультурного бар'єру.

Оскільки морально-вольове самовиховання іноземних студентів є особистісно ініційованим продовженням процесу виховання, розпочатого в межах ВНЗ, перспективою подальших наукових пошуків вбачається опис теоретичних засад створення педагогічного супроводу морально-вольового самовиховання іноземних студентів перших курсів українських ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітковська М.І., Троцук І.В. Адаптація іноземних студентів до умов життя і навчання в Росії. Вісник РУДН. Серія: Соціологія. 2004, № 6 - 7. С. 268.
2. Довгодько Т.І. Розвиток системи підготовки іноземних студентів в Україні. Вища освіта України. 2012. №3 (додаток 2). Т. 2. С. 102-104.
3. Дятленко Н. М. Умови адаптації студентів-першокурсників до навчання у ВНЗ. Збірник наук. праць / Інститут психології і соціальної педагогіки КМПУ імені Б.Д. Грінченка; Московський гуманітарний педагогічний інститут. Випуск 1. 2009. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua>
4. Єрмоленко С., Мацько Л. Навчально-виховна концепція Вивчення української (державної) мови. С. 28-33.
5. Крсек О.Є. Духовно-Моральні цінності мовної освіти. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. № 22 (77). 2017. С. 157-167.
6. Лозова В.І., Троцко Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. сел. Харків, 2002. 400 с.
7. Першина А. Адаптація студентів до навчання у Вищих Навчальних закладах. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/590>
8. Селіванов В. Вибрані психологічні твори: воля, її розвиток і виховання. Рязань, 1992. 572 с.

UDC: 378.147.34

*Radzishavska Ye.B., Solodovnikov A.S., Gordienko N.O.,
Rysovana L.M., Grankina S.S., Shuba I.V.*
Kharkiv National Medical University

SOME ASPECTS OF TEACHING MEDICAL INFORMATICS AT MEDICAL UNIVERSITIES

В статті розглядаються питання сучасного викладання медичної інформатики студентам медичних університетів. В роботі описано основну мету дисципліни, пропонуються шляхи вдосконалення її. Актуальність даної тематики підтверджує те, що наукові методи та інструментальні засоби все більш широко проникають в будь-які галузі життєдіяльності людини, і медицина не є виключенням, саме це надає медичній інформатиці характер міждисциплінарної галузі, яка набуває все більш важливе загальнонаукове і загальноосвітнє значення. Розкрито важливе питання забезпечення формування у сучасного лікаря цілісного системного наукового світогляду на проблеми інформатизації охорони здоров'я. Дана стаття буде цікава викладачам закладів вищої медичної освіти.

Ключові слова: викладання медичної інформатики, проблеми інформатизації охорони здоров'я.